

Kambiyo Senetlerine Dayanan Menfi Tespit Davası Türleri*

Negative Declaratory Action Based in Bills of Exchange

İsmail Hakkı BİRGEALP**

ÖZ

Menfi tespit davası uygulamada hakka erişim noktasında sıkça başvurulmuş dava türlerinden biridir. Bu dava türüne başvurulmuş alanlardan biri de Kıymetli Evrak Hukuku'dur. Kıymetli Evrak Hukuku'nda ayrıntılı şekilde düzenlenen kambiyo senetlerinin sahip olması gereken şartlarda eksiklik olması halinde senedin bedelsizliği veya senedin hükümsüzlüğü halleri gündeme gelmektedir. Kambiyo senetlerine dayanan menfi tespit davası açılacağı esnada bu hallerden hangisine başvurulacağı ise sahip olunan defi türüne göre belirlenir. Bu çalışmada da sahip olunan defilere dayanarak senedin hükümsüzlüğü veya senedin bedelsizliği hallerinden hangisine başvurulması gerektiğinin doğru tespit edilmesi için aralarındaki ilişki ayrıntılı şekilde ele alınmıştır. Defiler incelenirken kıymetli evrak hukukunda yer alan senet metninden anlaşılan defiler, senedin hükümsüzlüğüne ilişkin defiler ve kişisel defiler ayrımı benimsenmiştir. Böylece menfi tespit davasına konu olacak hukuki olay ile dayanılacak sebep ilişkisi bu sınıflandırma bağlamında incelenmiştir. Buna ek olarak İcra ve İflas Hukuku'ndan kaynaklanan zamana bağlı olarak açılan takip öncesi ve takip sonrası menfi tespit davası ayrımına da yer verilmiştir. Böylece sahip olunan defi uyarınca, menfi tespit davası açılacağı sırada hangi hukuki sebebin ileri sürüleceğinin kolayca tespit edilmesi amaçlanmıştır. Son olarak ise menfi tespit davası ile senedin iptali davası terimleri arasındaki farklara değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kambiyo senedi, menfi tespit davası, senedin bedelsizliği, senedin hükümsüzlüğü, defiler.

ABSTRACT

Negative declaratory action is one of the most frequently used case types in terms of access to the right. One of the applied areas for this is the Negotiable Instruments Law. The conditions which negotiable papers should have can be caused unpaid bills or invalidity of deeds in specific situations. As for which of these defenses to apply, the defenses owned according to the current situation come to the agenda. In this study, the relationship between the defenses is classified into three-part is

* Makale gönderim tarihi: 28.12.2020. Makale kabul tarihi: 25.01.2021. İsmail Hakkı Birgealp, "Kambiyo Senetlerine Dayanan Menfi Tespit Davası Türleri", *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, 2021, s. 495-520; <https://doi.org/10.46547/imuhfd.2021.08.02.01>.

** Galatasaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Yüksek Lisans Öğrencisi, İletişim: ismailbirgealp@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7349-6073>.

which is understood from the text of the deed in negotiable instruments law, the defenses regarding the invalidity of the deed, and the personal defenses. In this classification, it is aimed to determine which legal reason will assert and which defense will put forward in negative declaration action. In addition, pre-and post-follow-up negative declaratory cases are also examined, depending on the time arising from the Execution-Bankruptcy Law. In this way, it is aimed to determine for what reason he could file a negative clearance case in accordance with the owned defense. Furthermore, the differences between the negative declaratory action, and the action for annulment of the bill are also discussed.

Keywords: Exchange bill, negative declaratory action, unpaid bills, invalidity of the deed, defenses.

Giriş

Menfi tespit davası uygulamada adalete erişim aracı olarak sıkça başvuru- lan bir dava türüdür. Kambiyo hukukunda yer alan senetlerinin sebepten ba- ğımsızlığı, tedavül yetenekleri gibi ticari hayatın hızlı ve kolay işlem yapabilme prensibiyle bağlantılı ilkelerden dolayı menfi tespit davası kambiyo senetlerin- de önemli bir işleve sahiptir.

Uygulamada karşılaşılabilecek olayda sahip olunan defiler menfi tespit davasının hukuki sebebini oluşturur. Bu çalışmada da söz konusu defilere dayanarak sene- din hükümsüzlüğü veya senedin bedelsizliği hallerinden hangisine başvurulması gereğiğinin doğru tespit edilmesi için aralarındaki ilişki sistematik bir şekilde ele alınacaktır. Defiler hem yasada benimsenen hem de öğretilerde yapılan ayrımlara göre incelenecektir. Ardından menfi tespit davası zaman ayırımına göre icra takibi öncesi veya icra takibi sonrası açılan menfi tespit davası olarak; sebep ayırımına göre ise bedelsizlikten kaynaklanan menfi tespit davası ve hükümsüzlükten kay- naklanan menfi tespit davası ayrımı ile ele alınacaktır. Sebebine göre yapılacak ayırmada menfi tespit davasının türleri ile defiler arasındaki bağlantı ortaya ko- yulacaktır. Son olarak ise menfi tespit davası ile senedin iptali davası terimleri arasındaki farklara değinilecektir.

I. Defiler

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda¹ defi kavramı maddi anlamdaki defileri ve itirazları kapsayacak şekilde, geniş anlamda düzenlenmiştir² (TTK 659, 687, 825,

1 Türk Ticaret Kanunu ("TTK"), RG 14/2/2011, S. 27846.

2 Oğuz İmregün, *Kıymetli Evrak Hukuku*, İstanbul 1998, s. 20; Fırat Öztan, *Kıymetli Evrak Hu- kuku*, 23. Bası, Ankara 2019, s. 45; Ersin Çamoğlu, Kambiyo Senetlerinde Borçlunun Defileri (Savunmaları), *BATİDER* 2019, C. 35, S. 3, s. 6; Gönen Eriş, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak*, 2. Baskı, Ankara 2016, s. 233; A. Hulusi Gürbüz, *Ticari Senetle- rin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar*, İstanbul 1984, s. 339; Hasan Pulaşlı, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, 7. Baskı, Ankara 2019, s. 71; Abuzer Kendigelen, İsmail

660). Defi, temel ilişkinin varlığını ve bu ilişkiden doğan hakların geçerli bir şekilde ortaya çıktığını kabullenmekle birlikte haklı ve geçerli bir sebebe dayanarak borcun ifasından kaçınma iken³; İtiraz, taraflar arasında varlığı kabul edilen temel ilişkiden kaynaklanan hakkın geçerli bir şekilde doğmadığının veya sona erdiğinin ileri sürülmesidir⁴. Ayrıca definin dikkate alınabilmesi için taraflardan birinin ileri sürmesi gerekirken; itiraz ise resen dikkate alınır⁵. Bu çalışmada da defi kavramı TTK'nın benimsediği şekilde maddi anlamda defi ve itirazları kapsayacak şekilde kullanılacak ancak terim anlamı kullanılmak istendiğinde ise ayrıca belirtilecektir.

Öğretide defilerin etkilerine göre mutlak ve nisbi ayrımı söz konusudur⁶. Mutlak defiler herkese karşı ileri sürülebilen, üçüncü kişinin iyiniyeti yerine borçlunun korunmaya değer olduğunun kabul edildiği defi türüdür⁷. İçeriğine göre yapılan sınıflandırmada senet metninden anlaşılan defilerin tamamı mutlak defi kapsamına girerken, senedin hükümsüzlüğüne ilişkin olan defilerin bir kısmı mutlak defi, diğer kısmı ise nisbi defi kapsamına girmektedir⁸. Nisbi defiler ise alacaklı ile borçlu arasında var olan hukuki bir ilişkiye dayanarak ileri sürülen defilerdir⁹ (TTK 825, 686/2). Bu defi türünde üçüncü kişi, bilerek borçlu zararına hareket etmediği takdirde iyiniyeti korunur (TTK 659/2, 687/1).

TTK 659'da ise defiler içeriklerine göre senet metninden anlaşılan, senetteki bir taahhüdün hükümsüzlüğüne ilişkin ve kişisel defiler şeklinde sınıflandırılmıştır¹⁰. Çalışmamızda bu ayrım benimsenmiş ve gereken durumlarda öğreti ayrımına da değinilmiştir.

Kırca, Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 2019, s. 86; Lerzan Yılmaz, *Kambiyo Senetlerinde Defiler*, 2. Bası, İstanbul 2017, s. 81-82.

3 Defi ve itiraz karşılaştırması için bkz. Eriş, s. 232-233; Yılmaz, *Kambiyo Senetleri*, s. 76-77; Domaniç, defiyi itirazın bir türü olarak kabul edip, esasa yönelik itirazları defi olarak kabul etmektedir (Hayri Domaniç, *Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulamaları-TTK Şerhi IV-*, İstanbul 1990, s. 148); İmregün, s. 20; Öztan, s. 45; Gürbüz, s. 338; Pulaşlı, s. 70; Mehmet Bahtiyar, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 17. Bası, İstanbul 2019, s. 30; Kendigelen/ Kırca, s. 85.

4 İmregün, s. 20; Öztan, s. 45 Gürbüz, s. 338; Pulaşlı, s. 70; Bahtiyar, s. 29; Kendigelen, Kırca, s. 85. Pulaşlı, s. 71.

6 Ayrıca borcun kısmen veya tamamen sona erdirmesi bakımından yapılan ayrım için bkz. Domaniç, s. 150-151. Bu ayrımlara ek olarak öğretilerde bazı yazarlar tarafından geçici defi-kesin defi ayrımına da gidilmiştir. Bu ayrımda definin dayanağı olayın ortadan kalkması ile talebin yenilenebileceği haller geçici defidir ve örnek olarak vadesinden önce ifa talebinde bulunulması gösterilebilir. Kesin defi durumunda ise dayanak olayın ortadan kalkması söz konusu değildir. Bu defi türüne örnek olarak zamanaşımı, hak düşürücü sürenin geçmesi, ehliyetsizlik halleri gösterilebilir (İmregün, s. 20).

7 Halil Arslanlı, *Ticari Senetler Dersi*, 3. Bası, İstanbul 1954, s. 121; Öztan, s. 45; Pulaşlı, 72; Bahtiyar, 30; Kendigelen, Kırca, s. 87.

8 Açıklama için aşağıda bkz. II.B.3.b. Senedin Hükümsüzlüğüne İlişkin Defiler.

9 Öztan, s. 46; Hüseyin Ülgen, Mehmet Helvacı, Arslan Kaya, N. Füsün Nomer-Ertan, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 11. Bası, İstanbul 2019, s. 72; Kendigelen/Kırca, s. 87; Bahtiyar, s. 30.

10 Farklı sınıflandırmalar için bkz. Domaniç, s. 150-151; İmregün, s. 20; Naci Kınacıoğlu, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 5. Baskı, Ankara 1999, s. 162 vd.; Yılmaz, *Kambiyo Senetleri*, s. 78 vd.

A. Senet Metninden Anlaşılan Defiler

Senet metninden anlaşılan defiler, geçersizliğin açıkça anlaşıldığı, üçüncü kişilerin korunmadığı ve herkese ileri sürülebilen defilerdir¹¹. Senet metninden anlaşılması gereken sadece senedin ön yüzü değil arka yüzü, alonj ve ciro zinciri de senet metni tanımına dahildir¹².

B. Senedin Hükümsüzlüğüne İlişkin Defiler

Senedin kanuni şekil şartlarına uygun olarak düzenlendiği, senede bakıldığında hükümsüzlüğün anlaşılmadığı ancak kambiyo ilişkisine girmiş borçluların birinden kaynaklanan bir geçersizliğin olduğu durumlarda senedin geçersizliğine ilişkin defiler söz konusu olur¹³. Senedin hükümsüzlüğüne ilişkin defiler maddi anlamda itiraz niteliğindedir¹⁴. Bununla birlikte öğretide etkilerine göre mutlak hükümsüzlük defileri ve nispi hükümsüzlük defileri ayrımıyla da karşılaştırılabilir¹⁵. Etkilerine göre yapılan sınıflandırma da dikkate alınarak senedin hükümsüzlüğüne ilişkin defilerin kambiyo ilişkisinde yer alanların taahhüdüne etkisi aşağıda ayrıntılı bir şekilde incelendiğinden burada tekrar ele alınmayacaktır.¹⁶

C. Kişisel Defiler

Taraflar arasında kişisel ilişkiden kaynaklanan ve iyiniyetli üçüncü kişilere ileri sürülemeyen defilerdir¹⁷. Hamilin, borçluyu zarara uğratma kastı ile kıymetli evrağı devralması halinde ise kişisel defiler hamile karşı da ileri sürebilir (TTK 659, 825). Kişisel defiler temel ilişkiden, özel anlaşmadan veya ayrı bir

11 Arslanlı, s. 122; Domaniç, s. 153; İmregün, s. 21; Fahiman Tekil, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 2. Bası, İstanbul 1994, s. 19; Kendigelen/Kırca, s. 92-93; Yılmaz, *Kambiyo Senetleri*, s. 80.

12 Reha Poroy, Ünal Tekinalp, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 23. Bası, İstanbul 2019, s. 106; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, s. 70; Pulaşlı, s. 72.

13 Domaniç, s. 156; İmregün, s.22; Öztan s. 46; Gürbüz, s. 621; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, s. 70; Hükümsüzlük defilerinin isnat ve geçersizlik defileri olacak şekilde ayrımı için bkz. Kendigelen, Kırca, s. 93.

14 Öztan, senedin hükümsüzlüğüne ilişkin defileri senedin verilmesine dair aynı ilişkiye dayandırmaktadır, s. 46; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, s. 71; Bahtiyar, s. 31-32.

15 Etkilerine göre ayırmda kural hükümsüzlük defilerinin nispi nitelikte olmasıdır ancak istisnaen mutlak nitelikte de olabilirler, bkz. Öztan, s. 46; Bahtiyar, s. 31 vd.; Pulaşlı, s. 72; Gürbüz, s. 621.

16 İstisnaen mutlak nitelikte olan hükümsüzlük defilerine ehliyetsizlik, yetkisiz temsil, maddi cebir ve senedin sateliği veya tahrifatı helleri örnek olarak gösterilebilir, bkz aşağıda II.B.3.b.

17 Arslanlı, s. 119-120; Yaşar Karayalçın, *Ticaret Hukuku: Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri)*, 4. Bası, Ankara 1970, s. 32; Domaniç, 155; İmregün, s.23-24; Poroy/ Tekinalp, s. 108; Tekil, s. 19; Öztan, s. 47 ; Gürbüz, s. 344 vd.; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, s. 73; Pulaşlı, s. 75-76; Bahtiyar, s. 35-36; Açık senet(TTK 778/2) ve tüketici senetleri(TKHK 4/5), bilerek borçlu zararına hareket şartı aranmadan kişisel defilerin ileri sürebildiği istisnai hallerdir(Kendigelen, Kırca, s. 120); Hasan Erdoğan, *Borçtan Kurtulma Menfi Tespit ve İstirhat Davaları*, 3. Baskı, Ankara 2003, s. 621; Y. 11. HD. 4.4.2016 tarihli, 8718/ 3627 sayılı karar, www.kazanci.com (08.04.2020); YHGK 25.3.2015 tarihli, 19-2238/ 1062 sayılı karar (Eriş, s. 366).

hukuki ilişiden doğan kişisel defiler olmak üzere üç şekilde meydana gelir¹⁸. Temel ilişiden kaynaklanan kişisel defilere örnek olarak ödemenin taksidde bağlanması¹⁹, senedin anlaşmaya aykırı doldurulması (TTK 680)²⁰ gösterilebilir²¹. Taraflar arasında yapılan özel bir anlaşmadan doğan kişisel defilere örnek olarak ise vadenin uzatılması, yeni vade belirlenmesi, senet bedelinde indirim yapılması²² ve hatır senedi²³ gösterilebilir. Ayrı bir hukuki ilişiden doğan kişisel defilere ise takas, tecil, yenileme ve ibra halleri örnek oluşturur²⁴.

Nama yazılı senetlerde devir, zilyetliğin devri ile birlikte alacağın devri niteliğinde olduğundan dolayı kişisel defiler nama yazılı senedi devralana karşı ileri sürülebilir²⁵(TBK²⁶ 188, TTK 647/2, 687/2). Emre veya hamile yazılı senetlerde devir ise alacağın devri niteliğinde olmasa da istisna olarak vade sonrasında yapılan ciro alacağın temliki hükümlerine tabi olduğundan bu durumda da kişisel defiler hamile karşı ileri sürülebilir(TTK 690/1).

II. Menfi Tespit Davası

Menfi tespit davası, temel ilişiden doğan defi veya itirazlara ya da taraflar arasında hukuki bir ilişki olmamasına rağmen alacak talep eden kişiye karşı, ödeme yapılmadan önce, borcun olmadığına tespiti için açılır²⁷. Ayrıca birden

18 Poroy/ Tekinalp, s. 109; Öztan, s. 47; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, s. 73; Pulaşlı, s. 76; Bahtiyar, s. 35; Kendigelen, Kırcı, s. 111.

19 Bahtiyar, s. 35.

20 Çamoğlu, s. 23; Gürbüz, s. 344.

21 Temel ilişiden kaynaklanan defilere dair ayrıntılı bilgi için aşağıda bkz. II.B.1.

22 Bahtiyar, s. 35.

23 Ayrıntılı bilgi için bkz. İmregün, s. 23; Sözleşmeden kaynaklı bir defi olduğundan kişisel defidir ve maddi anlamda da defidir (Nurkut İnan, *Türk Hukukunda Hatır Senetleri Ve Özellikle Hatır Bonoları*, Ankara 1969, s. 128); Hatır senedi düzenleyen ve lehtar arasındaki ilişiden kaynaklan ve bu senetler temelde dostluk esasına dayandığından dolayı iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceğine dair bkz. Poroy, Tekinalp, s. 281; Gürbüz, s. 344; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, s. 155; Baki Kuru, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, 2. Baskı, Ankara 2013, s. 348; Çamoğlu, s. 23; Bahtiyar, s. 35; Kendigelen, Kırcı, s. 114.

24 Poroy, Tekinalp, s. 109; Yılmaz, *Kambiyo Senetleri*, s. 86.

25 Ayrıntılı bilgi için İmregün, s. 23; Poroy, Tekinalp, s. 85 vd.; Tekil, s. 20; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, s. 62 vd.; Pulaşlı, s. 58; Bu durumun iki istisnası vardır. İlki TTK 655 uyarınca senedin hamili bulunan ve senette adı yazılı olan veya onun hukuki halefi olduğunu ispat eden kişiye daha önceden ödeme yapıldığı defi ileri sürülemez. İkinci olarak da TBK 19/2 uyarınca yazılı bir borç tanımına güvenerek alacağı kazanmış olan üçüncü kişiye karşı, bu işlemin muvazaalı olduğu savunulmasında bulunularak ödemeden kaçınılamaz (Kendigelen, Kırcı, s. 89).

26 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu("TBK"), RG 04/02/2011, S. 27836.

27 Baki Kuru, Ali Cem Budak, *Tespit Davaları*, 2. Baskı, İstanbul 2010, s. 74; Ahmet Türk, *Kambiyo Senedi Borçlusu Tarafından Açılan Bedelsizliğe ve Hükümsüzlüğe Dayalı Menfi Tespit Davalarının Gösterdiği Özellikler*, DEÜHFD 2005, C.7, Prof. Dr. İrfan Bastug'a Armagan, s. 324; Y. 22. HD. 06.02.2020 tarihli, 27028/1856 sayılı karar "*Öte yandan, gerçekte var olmayan bir borç ya da geçersiz bir hukuki ilişki nedeniyle icra takibine maruz kalması muhtemel olan veya icra takibine maruz kalan bir kimsenin (borçlunun) gerçekte borçlu bulunmadığını ispat için açacağı dava,*

fazla sebebe dayanarak, terditli dava olarak da açılabilir²⁸. Zaman bakımından ise icra takibi öncesi açılacağı gibi takip açıldıktan sonra da menfi tespit davası açılabilir²⁹ (İİK³⁰ 72/1). Eğer ki menfi tespit davası devam ederken borç ödenmişse dava kendiliğinden istirdat davasına dönüşür (İİK 72/6). Bunun yanında kambiyo senetlerine özgü takibe dair İİK 170/B hükmünde yapılan atıf uyarınca kambiyo senetlerine özgü takipte de menfi tespit hükümleri uygulanır.

Alacaklının açacağı dava ile zamanaşımının kesileceği TBK 154/2. maddesinde düzenlenmiştir. Aynı şekilde TTK 750'de dava açmak zamanaşımını kesen sebeplerden sayılmış, ancak bu hükümde kim tarafından açıldığına dair bir açıklık bulunmamaktadır. Bundan dolayı borçlunun açtığı menfi tespit davasının zamanaşımına etkisine dair öğretide tartışma vardır. Bir görüş, genel hüküm olan TBK 154/2'ye rağmen özel nitelikteki TTK 750'ye ve borçlunun kendi aleyhine bir duruma sebebiyet vermesinin kabul edilemeyeceğine dayanarak menfi tespit davasının zamanaşımını kesmeyeceğini savunur³¹. Bizim de

menfi tespit olarak adlandırılmaktadır. Menfi tespit davası 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu (İİK)'nin 72. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, borçlu, icra takibinden önce veya takip sırasında borçlu bulunmadığını ispat için menfi tespit davası açabilir. Bu düzenlemeden de anlaşılacağı üzere menfi tespit davasında amaç bir hukuki ilişkinin veya bir hakkın gerçekten mevcut olmadığını tespitidir.”; Menfi tespit davasının genel hükümlere tabi bir dava olduğu yönündeki içtihat için bkz. YHGK 16.4.2019 tarihli, 19-832/459 sayılı karar, www.kazanci.com (03.04.2020); Zamanaşımı ve hak düşürücü süre gibi hususların menfi tespit davası için söz konusu olmadığı yönünde bkz. (Kuru, Budak, s. 352); İrade sakatlıkları bildirim süresinin menfi tespit davasına etkisine dair bkz. (Nihat Yavuz, *Menfi Tespit ve İstirdat -Geri Alma- Davası*, 2. Baskı, Ankara 2007, s. 136); İradeyi sakatlayan hallerdeki 1 yıllık süre irade sakatlığının bildirim süresidir, dava açma süresi değil, süresinde bildirim yapıldıktan sonra da dava açılabilir (Talih Uyar, *Menfi Tespit ve İstirdat Davası*, 2. Baskı, Ankara 2019, s. 103); Aynı görüşte Baki Kuru, *İcra ve İflas Hukukunda Menfi Tespit Davası ve İstirdat Davası*, Ankara 2003, s. 77 dpn. 180; Y. 19. HD. 16.9.2014 tarihli, 10483/ 13495 sayılı karar; 2.10.2014 tarihli, 9698/ 14562 sayılı karar, www.kazanci.com (03.04.20); 06.03.2012 tarihli, 7075/ 3517 sayılı karar (Ejder Yılmaz, *İcra ve İflas Kanunu Şerhi*, Ankara 2016, s. 416).

28 YHGK 16.4.2019 tarihli, 19-832/ 459 sayılı karar “*Davacı menfi tespit davasını birbiriyle çelişmemek üzere birden fazla nedene dayandırabilir. Eş söyleyişle davacı; 1086 Sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda (HUMK) olmayan, ancak Yargıtay içtihatlarıyla “kademeli dava” olarak adlandırılan ve 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda (HMK) terditli dava olarak yerini alıp Kanun'un 111.Maddesinde düzenlenen biçimde de terditli dava açılabilir.*” www.kazanci.com (05.04.2020).

29 Y. 3. HD. 2.5.2019 tarihli, 7853/ 4067 sayılı karar “*Gerçekte var olmayan bir borç ya da geçersiz bir hukuki ilişki nedeniyle icra takibine maruz kalması muhtemel olan veya icra takibine maruz kalan bir kimsenin (borçlunun) gerçekte borçlu bulunmadığını ispat için açacağı dava, menfi tespit olarak adlandırılmaktadır. Menfi tespit davası 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu (İİK)'nin 72. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, borçlu, icra takibinden önce veya takip sırasında borçlu bulunmadığını ispat için menfi tespit davası açabilir.*” www.kazanci.com (03.04.2020).

30 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu (“İİK”), RG 19/06/1932, S. 2128.

31 Ahmet Türk, *Menfi Tespit Davası*, Ankara 2006, s. 234 vd.; Yargıtay'ın aynı yönde eski içtihadı için bkz. Y. 12. HD. 13.3.1986 tarihli, 9291/ 2775 sayılı karar “*Borçlunun lehtar ya da yetkili hamil aleyhine açtığı senet iptali ve menfi tespit davasıyla, bu davada aldığı ihtiyati tedbir kararı zamanaşımının cereyan etmesini engellemez*” www.kazanci.com, (3.4.2020); Y. 11. HD. 4.3.1980 tarihli, 485/ 6340 sayılı karar www.kazanci.com (05.04.2020).

katıldığımız karşı görüş ise, her ne kadar borçlunun açtığı menfi tespit davası zamanaşımını kesmeyecekse de alacaklının davada alacağını ileri sürmesi halinde zamanaşımının kesileceğini kabul etmektedir³².

Kambiyo senetlerinde menfi tespit davası, yasada benimsenen açılma zamanına göre ayrıma tabi tutulmuştur (İİK 72). Ancak öğretisi ve yargı kararlarında bu ayrıma ek olarak menfi tespit davasının sebebine göre sınıflandırması da yapılmaktadır.

A. Açılma Zamanına Göre Menfi Tespit Davası

1. İcra Takibi Öncesi Menfi Tespit Davası

Kambiyo senetlerine özgü takip yolunda takibe itiraz edilmesi halinde sadece satış işlemi duracağından dolayı hakkında icra takibi başlatılan kişi, haciz tehlikesi ile karşılaşabilir (İİK 169). Ancak takip öncesi açılan menfi tespit davasında hakkında takip başlatılan kişinin talebi üzerine ve alacağın yüzde on-beşinden aşağı olmayacak bir teminat yatırması koşuluyla mahkemeden icra takibini durdurmaya yönelik tedbir kararı verilebilir (İİK 72/2). Böylece takip öncesi açılan menfi tespit davası, kişiye icra takibinin yol açabileceği tehlikeleri önleme imkanı sağlayacağından hakkında takip başlatılma tehlikesi olan kişinin bu davayı açmasında hukuki yararı vardır³³. Diğer taraftan kambiyo senetlerinin sahip olduğu tedavül yeteneğinden dolayı icra takibi öncesinde senedin kimde olduğunun tespiti yani davalının tespiti zorlaşmaktadır.

2. İcra Takibi Sonrası Menfi Tespit Davası

Kambiyo senetlerine özgü takipte itiraz ile takip durmasa bile icra takibi açılan kişinin elinde İİK 169/A'da belirtilen belgelerden birinin olması halinde itirazı kabul edilir. Böylece İİK 169/A'da belirtilen belgelerden birine sahip olmayan kişi, ödeme tehdidini bertaraf edemeyeceğinden takip açılmış olsa dahi menfi tespit davası açmasında hukuki yararı vardır³⁴. Takip sonrası açılan men-

32 İlhan Postacioğlu, Sümer Altay, *İcra Huku Esasları*, 5. Bası, İstanbul 2010, s. 347; Timuçin Muşul, *İcra ve İflas Hukukunda Menfi Tespit ve İstirdat Davaları*, 2. Baskı, Ankara 2016, s. 31; Kuru, Budak, s. 312-314; Yavuz, s. 137; Yargıtay eski içtihadından dönüp uzun süreden beri zamanaşımının kesileceğini kabul etmektedir. Bkz. Y. 12. HD. 19.3.2018 tarihli, 29709/2708 sayılı karar "*TTK'nun 662. maddesinde belirtilen dava açılması ibaresinden, esas olarak, kambiyo senetlerine dair bir alacak dolayısıyla alacaklı tarafından borçlu hakkında açılan alacak davasının anlaşılması gerekir. Ancak borçlu tarafından açılacak davada, alacaklı durumundaki davalının, savunmalarını def'i yolu ile ileri sürmesi halinde, borçlu tarafından alacaklı aleyhine açılan menfi tespit davasının da zamanaşımını keseceğinin kabulü gerekir.*"; 15.1.2015 tarihli, 30933/765 sayılı; 17.2.2015 tarihli, 35129/3005 sayılı; 29.4.2014 tarihli, 10165/12594 sayılı karar, www.kazanci.com (03.04.2020).

33 Kuru, *El Kitabı*, s. 353; Y. 19. HD. 5.2.2019 tarihli, 649/593 sayılı karar, www.kazanci.com (03.04.2020).

34 Kuru, *El Kitabı*, s. 359; Takip sonrası menfi tespit davası açılabilmesine dair bkz. YHGK 18.1.2012 tarih, 19-622/9 sayılı karar "*Borçlunun, hakkında henüz icra takibi başlamadan*

fi tespit davasında takibin durdurulmasına dair tedbir kararı verilemez ve takip devam eder (İİK 72/2). Ancak teminat yatırılması koşuluyla icra veznesindeki paranın ödenmemesine dair tedbir kararı alacaklıya ödeme yapılmasına engel olunabilir (İİK 72/2). Bunun yanında icra mahkemesi kararı maddi anlamda kesin hüküm niteliğini haiz olmadığından takip sonrası açılan menfi tespit davasında borçlu daha önceden itiraz sürecinde veya icra mahkemesinde ileri sürdüğü sebeplerle bağlı değildir³⁵. Ancak istisna olarak icra mahkemesinin önünde imza ikrar edilmişse, mahkeme tutanağı resmi senet niteliğinde olduğundan menfi tespit davasında kesin delil olarak kullanılabilir³⁶ (HMK³⁷ 204).

İcra takibi esnasında itirazın iptali veya boçtan kurtulma davasından herhangi birine başvurulması durumunda menfi tespit davası, dava şartı olan derdestlik ya da kesin hüküm eksikliğinden açılmaz³⁸.

B. Sebebine Göre Menfi Tespit Davası

1. Bedelsizlikten Kaynaklanan Menfi Tespit Davası

Temel ilişkiye dayanan alacağın herhangi bir sebepten dolayı doğmaması, sonradan hükümsüz olması ya da sona ermesi hallerinde bedelsizlik söz konusu olur³⁹. Bedelsizliği söz konusu olan temel ilişki karşılığında verilen kambiyo senedine dayanarak ifa talebinde bulunulmasını önlemek, alacaklının sebepsiz yere zenginleşmesine engel olmak ve alacağın bedelsiz olduğunun tespiti için açılan dava bedelsizliğe dayalı menfi tespit davasıdır. Temel ilişkide bedelsizlik söz konusu olsa dahi soyutluk ilkesi⁴⁰ uyarınca temel ilişkiden doğan kambiyo taahhüdü geçerliliğini devam ettirir. Bundan dolayı senet hamili, borçluyu ödeme tehdidi altında bırakarak senedi ciro etme veya ifasını talep etme hakkını korumaya devam eder. Bu durumda temel ilişki bedelsiz olmasına rağmen, ilişkinin karşı tarafı sebepsiz olarak zenginleşeceğinden dava sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanarak açılır⁴¹ (TBK 77-82).

önce de yapılabilecek olası bir takibi düşünerek, kendisini bir borçla tehdit eden kimseye karşı "böyle bir borcu bulunmadığının saptanması" için dahi menfi tespit davası açabileceği kabul edilmişken, hakkında yürümekte olan bir icra takibi olan borçlunun bu davayı açmasında hukuki yararının bulunduğu hiç kuşku olmadığı gibi, böyle bir davayı açmasına da hiçbir hukuki engel bulunmamaktadır" www.kazanci.com (05.04.2020).

35 Y. 12. HD. 30.4.2018 tarihli, 31754/ 3908 sayılı karar "İcra mahkemesi, önüne gelen itiraz ve şikayetleri, İcra ve İflas Kanunu'nda düzenlenen özel usul kurallarını uygulayarak takip hukuku bakımından kesin hükme bağladığından, anılan mahkemenin kararları kural olarak maddi anlamda kesin hüküm niteliği taşımaz." www.kazanci.com (04.04.2020).

36 Kuru, *El Kitabı*, s. 359.

37 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu("HMK"), RG 04/02/2011, S. 27836.

38 Gürbüz, s. 588.

39 İnan, s. 26; Bu durumda sebepsiz zenginleşme defi söz konusu olacaktır. (Gürbüz, s. 544); Erdoğan, s. 414.

40 Ayrıntılı bilgi için bkz. Çamoğlu, s. 17 vd.

41 Gürbüz, s. 544; Türk, *Bedelsizlik ve Hükümsüzlük*, s. 324; Y. 3. HD. 27.03.2019 tarihli, 13225/

Bedelsizlik iddiası, temel ilişkiden kaynaklanan bir kişisel defî olduğundan sadece temel ilişki tarafları arasında ve kötü niyetli ise hamile karşı ileri sürülebilir⁴² (TTK 687). Ayrıca nama yazılı senetler ve vade sonrası ciro edilen senetlerde alacağın devri hükümleri uygulanacağından hamile karşı kişisel defiler ileri sürülebilirdiği gibi bu defilere dayanılarak hamile karşı da menfi tespit davası açılabilir⁴³ (TTK 647/2, 690/1). Bedelsizliğe dayalı menfi tespit davasında borçlu olunmadığının tespiti ile senedin tedavülü halinde ödeme tehdidi altında kalınmasını önlemek için senedin iadesi de istenebilir. Ayrıca dava kime karşı açılmışsa sadece ona etki doğurur⁴⁴.

a. Ayıplı İfa veya Eksik İfa

Borcun ifa edilmediği veya eksik ifa edildiği durumlarda ifa edilmeyen kısım kadar borçlu olunmadığı yani temel ilişkiden kaynaklanan bedelsizlik gündeme gelir (TBK 125, 126). Aynı şekilde ayıplı ifa hallerinde seçimlik haklardan sözleşmeden dönme veya ayıp oranında indirim hallerinde de bedelsizlik söz konusu olur⁴⁵ (TBK 227, TKHK⁴⁶ 11). Bundan dolayı belirtilen hallerde bedelsizlikten kaynaklanan menfi tespit davası açılabilir.

b. İrade Bozuklukları

Temel ilişki, irade bozukluklarından yanılma, aldatma veya korku halinden kaynaklanarak doğarsa geçersizlik gündeme gelir. Kambiyo senetlerine uygulanan soyutluk ilkesi uyarınca temel ilişki geçersiz olsa bile kambiyo taahhüdü bu durumdan etkilenmeyeceğinden bedelsizliğe dayalı menfi tespit davası açılabilir. Sözleşmenin irade bozukluklarından dolayı geçersiz olabilmesi için yanılma halinin esaslı olması gerekirken (TBK 30), aldatma ve korkutma hallerinde böyle bir durum söz konusu değildir (TBK 36, 37).

Ayrıca menfi tespit davasının açılması süreye bağlı değilse de irade bozukluklarının bir yıllık hak düşürücü sürede ileri sürülmemesi halinde sözleşme onanmış kabul edilir (TBK 39). Bu durumda temel ilişkideki geçersizlik ortadan kalkacağından menfi tespit davası açılmayacaktır.

2601 www.kazanci.com (03.04.2020).

42 İnan, s. 27-28.

43 Uyar, s. 82; Y. 19. HD. 12.12.2019 tarihli, 4791/ 5536 sayılı; 5.12.2019 tarihli, 998/ 5448 sayılı karar, www.kazanci.com (03.04.2020).

44 Gürbüz, s. 546; Türk, *Menfi Tespit*, s. 135.

45 Gürbüz, s. 544; Y. 19. HD. 15.1.2013 tarihli, 14197/ 595 sayılı karar; YHGK 28.9.2011 tarihli, 19-446/ 569 sayılı karar “*Uyuşmazlık, açıkça sözleşmeden kaynaklandığına göre, davacı/ alıcı eksik ifaya dayanarak 1086 sayılı HUMK’nun 10. maddesi uyarınca sözleşmenin yerine getirileceği yer mahkemesinde de menfi tespit ve istirdat davası açabilir.*” www.kazanci.com (08.04.2020).

46 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun(“TKHK”), RG 28/11/2013, S. 28835.

c. Gabin

Temel ilişkide aşırı yararlanma halinin (TBK 28) söz konusu olduğu durumda ise tartışma vardır. Bizim de katılığımız görüşe göre, temel ilişkideki irade bozukluk hallerinde olduğu gibi aşırı yararlanma halinde de sadece temel ilişki sakatlanır⁴⁷. Karşı görüş ise aşırı yararlanma halinin, temel ilişki ile birlikte kambiyo taahhüdüne de sirayet ettiğinden nisbi hükümsüzlük söz konusu olacağını savunur⁴⁸.

d. Teminat Senedi

Teminat senedi, bir borcun ifa edilmemesi veya geç ifa edilmesi gibi durumlarda karşı tarafa güvence sağlama amacıyla verilen senetlerdir. Taraflar arasındaki temel ilişkinin gereği gibi ifa edilmesi veya borcun herhangi bir sebepten geçersiz olduğu durumlarda teminat senedinin bedelsizliği söz konusu olur⁴⁹.

Kambiyo senedine hangi ilişkinin teminatı olduğu yazılmadan sadece teminat kaydı yazılması durumunda senet geçerliliğini korumaya devam eder ve sadece temel ilişki tarafları arasında ileri sürülebilecek bir defa niteliğinde olur⁵⁰. Aynı şekilde senet teminat amacıyla verilmesine rağmen senede teminat kaydı yazılmadığı halde de kişisel defa söz konusu olur⁵¹. Bu durumlarda temel ilişkiden kaynaklı kişisel defa ile birlikte senedin bedelsizliği söz konusu olacağından bedelsizliğe dayalı menfi tespit davası açılır. Ayrıca teminat kaydının hangi durumda gerçekleşeceğine dair şartın senede yazıldığı durumda ise şekle aykırılık söz konusu olur. Bu durumda senet metninde şartın yer alması senet metninden anlaşılan maddi anlamda itiraz niteliğinde olacağından hükümsüzlüğe dair menfi tespit davası açılabilir⁵².

2. Takas ve İbra'dan Kaynaklanan Menfi Tespit Davası

TBK 139 uyarınca takas, borcu sona erdiren ve ayrı bir hukuki ilişkiden kaynaklanan hukuki işlemdir⁵³. Borcun takas edildiğinin ileri sürülmesi takas defa

47 Türk, *Menfi Tespit*, s. 138.

48 Öztan, s. 47.

49 Türk, *Menfi Tespit*, s. 140 vd.

50 Y. 12. HD. 20.11.2018 tarihli, 7875/ 11864 sayılı; 6.3.2017 tarihli, 616/ 3253 sayılı karar; YHGK 20.06.2001 tarihli, 12-496/ 534 sayılı karar, www.kazanci.com (09.04.2020).

51 Poroy, Tekinalp, s. 109; Çamoğlu, s. 25-26; Gürbüz, s. 344; Pulaşlı, s. 76; Kendigelen, Kırca, s. 114.

52 Öztan, s. 46; Ayrıntılı bilgi için aşağıda bkz. II.B.3.a.ii.

53 Aşağıda bkz. II.B.2.; Y. 13. HD. 04.02.2019 tarihli, 7197/ 1060 sayılı karar "*Davacının iddiası her ne kadar mahsuba ilişkin olsa da, söz konusu alacaklar birbirinden ayrı ve bağımsız, karşılıklı iki alacak niteliğinde olup bu durumda dava konusu olayda mahsup değil ancak takas işleminin mevcut olabileceği kabul edilmelidir.*"; Takas mahsup ayrımı için bkz. YHGK 18.4.2019 tarihli, 15-2073/ 479 sayılı karar, www.kazanci.com (05.04.2020).

niteliğinde olup kişisel defilerdendir⁵⁴. Borçlu takip sürecinde takas defini ileri sürememiş veya ileri sürmüş olmasına rağmen bu talebi reddedilmişse, takas define dayanarak açacağı menfi tespit davası ile borçlu olmadığını tespitini talep edebilir. Takas defi ile borcun sona erdiği iddia edildiğinden, kambiyo ilişkisinde yer alan asıl veya başvuru borçlularından herhangi biri takas defini ileri sürebilir⁵⁵ (TBK 166/1).

İbra da borcu sona erdiren hallerden olup ayrı bir hukuki ilişkiye dayanır ve aynı zamanda menfi bir borç ikrarı niteliğindedir (TBK 132). Kambiyo ilişkisinde hamilin asıl borçluyu ibra etmesi halinde başvuru borçluları için de borç sona erer. Ancak hamil ile başvuru borçlularından biri arasında ibra gerçekleşmesi halinde ibra edilen başvuru borçlusundan sonra gelenler için sona erme gerçekleşirken öncekilerin borçtan sorumluluğu devam eder (TBK 166/3). Bu durumlarda borcun sona erdiği ve borçlu olunmadığı ileri sürülerek menfi tespit davası açılabilir.

3. Hükümsüzlükten Kaynaklanan Menfi Tespit Davası

Hükümsüzlük, taraflar arasında bir temel ilişki olmasına rağmen kambiyo taahhüdünün doğmadığının, geçersiz olduğunun veya sona erdiğinin maddi anlamda itiraz sebeplerine dayanarak ileri sürülmesidir⁵⁶. Hükümsüzlüğe dayalı menfi tespit davası, kambiyo taahhüdü mevcut olmadığından dolayı borçlu olunmadığının tespiti için açılan davadır. Hükümsüzlüğe dair menfi tespit davası senet metninden anlaşılan maddi anlamda itirazlar ile senedin geçersizliğine dair defilere dayanarak açılır. Çünkü senet metninden anlaşılan maddi anlamda defiler hükümsüzlüğe yol açmayıp sadece borçtan kaçınma imkanı verdiği için bu durumlarda borçtan kaçınma sebebine dayanarak menfi tespit davası açılabilir. Senet metninden doğan maddi anlamda defiler aşağıda ayrı bir başlık olarak ele alınacaktır⁵⁷.

a. Senet Metninden Anlaşılan Maddi Anlamda İtirazlar

i. Mecburi Şekil Şartlarında Eksiklik

Kambiyo senetleri sıkı şekil şartlarına tabi senetlerdendir⁵⁸. Yasada belirtilen şekil şartlarında eksiklik olması halinde yasaya aykırılıktan dolayı sene-

54 Kuru, *El Kitabı*, s. 348; Kendigelen, Kırcı, s.115.

55 Takas definin inşai nitelikte olduğu hakkında bkz. Y. 23. HD. 4.3.2016 tarihli, 4675/ 1338 sayılı karar, www.kazanci.com (08.04.2020).

56 İnan, s. 106.

57 Senet metninden anlaşılan defilerde senet geçerlidir ancak ifadan kaçınmayı gerektiren bir hal vardır; senedin hükümsüzlüğüne dair defilerde ise senet geçersizdir (Domanıç, s. 153): Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, s. 72: Senet metninden anlaşılan maddi anlamda defiler için aşağıda bkz. II.B.4.

58 YHGK 19.3.2019 tarihli, 19-1636/ 319 sayılı karar “Türk hukukunda çek kıymetli evrak olmasının yanı sıra kambiyo senedi de sayılır ve diğer kambiyo senetleri poliçe ve bono gibi sıkı şekil şartlarına tabidir.” www.kazanci.com (03.04.2020).

din geçersizliği söz konusu olur⁵⁹. Senette koşul olması⁶⁰, imzanın el yazısı ile atılmaması, yasada öngörülmeleyen bir vade kararlaştırılması veya police (TTK 671), bono (TTK 776) ve çeke (TTK 780) dair yasada belirtilen şekil şartlarına uyulmaması halleri senet metninden anlaşılın itirazlar oldukları için senedin hükümsüzlüğüne dayanarak menfi tespit davası açılabilir⁶¹.

Çek ile ilgili TTK hükümlerinin yanında 5941 sayılı Çek Kanunu'nda⁶² da şekil şartları belirlenmiştir (ÇK 2/7-8). ÇK'da belirtilen şekil şartlarına uyulmaması çekin geçerliliğini etkilemezken TTK 780'de belirtilen şartlarda eksiklik olması halinde geçersizlik gündeme gelir (ÇK 2/9). Ayrıca yasada çekin ileri tarihli düzenlenmesine izin verildiğinden, keşidecinin düzenleme tarihinden önce hak veya fiil ehliyetini kaybetmesi çekin geçerliliğini etkilemez⁶³ (TTK 795/2, 800).

ii. Senette Yer Alan Kayıtlar

Senette yer alan kayıtlara dayanılarak da borçlu olunmadığı ileri sürülebilir ve hükümsüzlüğe dayalı menfi tespit davası açılabilir. Örneğin kısmi ödeme⁶⁴ veya kısmi ciro (TTK 682/2) kayıtları açıkça senetten anlaşılabilirdiğinden herkese ileri sürülebilir. Police ve bonoda görüldüğünde veya görüldükten belirli bir süre sonra vadeli senetler haricindekiler (TTK 675/1, 778/2-b) ile çeke konulan faiz şartı geçersizdir, konulması halinde yazılmamış sayılır⁶⁵ (TTK 786).

b. Senedin Hükümsüzlüğüne İlişkin Defiler

Senedin hükümsüzlüğüne ilişkin defiler öğretide etkilerine göre mutlak ve nispi ayrımına göre incelenir⁶⁶. Etkilerine göre yapılacak ayırmada kamu güvenliği ve bireyin çıkarı temel alınarak defiler sınıflandırılır⁶⁷. Hukuki görünüş ilkesi

59 Arslanlı, s. 122; Poroy, Tekinalp, s. 106; Çamoğlu, s. 10; Öztan, s. 46; Pulaşlı, s. 72; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, s. 70; Kendigelen, Kırca, s. 92.

60 Öztan, s. 46; Gürbüz, s. 626.

61 Kanuni şekil şartlarına dair ayrıntılı bilgi için bkz. Poroy, Tekinalp, police için s. 150 vd., bono için s. 302 vd., çek için s. 314 vd.

62 Çek Kanunu ("ÇK"), RG 14/12/2009, S. 27438.

63 Domaniç, s. 153.

64 Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, s. 70; Kendigelen, Kırca, s. 92; Ödeme kaydının senede yazılmadığı durumda nispi defi söz konusu olur. Ayrıca ödeme temel ilişkiye dayalı yapılmış ise bedelsizlik söz konusu olur ve iyiniyetli üçüncü kişilere bu durum ileri sürülemeyeceğine dair bkz. Türk, *Menfi Tespit*, s. 165.

65 Y. 12. HD. 26.6.2007 tarihli, 9752/ 13196 sayılı karar "*TTK.nun 690. maddesinin göndermesi ile bonolar hakkında da uygulanması gereken aynı Kanun'un 587. maddesi uyarınca görüldüğünde veya görüldüğünden muayyen bir müddet sonra ödenmesi şart kılınan bir bonoya faiz serhi konabilir. Diğer bütün bonolardaki böyle bir şart yazılmamış sayılır*" www.kazanci.com (06.04.2020).

66 Etkilerine göre ayırmada kural hükümsüzlük defilerinin nispi nitelikte olmasıdır ancak istisnaen mutlak nitelikte de olabilirler bkz. Öztan, s. 46; Aynı görüşte Bahtiyar, s. 31 vd.; Pulaşlı, s. 72; Gürbüz, s. 621.

67 Domaniç, 156; İsnad edilebilirlik ölçütüne göre yapılan değerlendirmeler için bkz. Poroy, Tekinalp, s. 102; Kendigelen, Kırca, s. 95 vd.

uyarınca taahhüt eden, hükümsüzlüğe kendisi sebep olmuşsa kamu güvenliği korunurken; taahhüt edene isnad edilemeyecek bir durumdan hükümsüzlük söz konusu olursa taahhüt eden korunur ve mutlak nitelikli defi söz konusu olur⁶⁸.

Senedin hükümsüzlüğü halinde çekin durumu ayrıca ele alınmalıdır. Çek anlaşması muhatap banka ile çek keşidecisi arasında olan, kambiyo ilişkisinden bağımsız bir özel hukuk ilişkisidir⁶⁹. TTK 780'de aranan şekil şartlarına uygun düzenlenmiş çekin karşılıksız çıkması, çek anlaşmasının olmaması veya çek anlaşmasında belirtilenden farklı bir hesaba keşide edilmesi durumlarında hükümsüzlük söz konusu olmaz. Aynı şekilde çek anlaşmasının yapıldığı durumlarda sonradan anlaşmanın geçersiz olması veya sona ermesi hallerinde de hükümsüzlük gündeme gelmez⁷⁰. Bundan dolayı belirtilen hallerde hükümsüzlük oluşmayacağından hükümsüzlüğe dayanan menfi tespit davası da açılmayacaktır.

i. Mutlak Nitelikli Hükümsüzlük Defileri

Bu defiler yasada açıkça düzenlendiğinden hukuki görünüş ikesi uyarınca isnad edilebilirlik kriterine bakılmadan herkese karşı ileri sürülebilirler⁷¹. Ayrıca bu defilere kanuni geçersizlik defileri de denmektedir⁷².

i.1 Ehliyetsizlik

Kambiyo senedi düzenlenmesi için özel bir ehliyet aranmamış, borçlamaya ehil olanların kambiyo senedi düzenleme ehliyeti olduğu kabul edilmiştir (TTK 670). Ehliyet, senet düzenlemenin kurucu unsurlarından biri olduğundan yokluğu halinde ehliyetsiz olarak senedi düzenleyen kişi tarafından, herkese karşı ileri sürülebilir⁷³. Ayrıca ehliyet, kambiyo anlaşması için de kurucu unsurudur ve senedin verildiği anda var olmalıdır⁷⁴. Senedin ehliyetli iken düzenlenip, verildiği anda ehliyetsiz olunması halinde de geçersizlik oluşur⁷⁵ (TTK 686/2). Ancak bonodan farklı olarak ileri tarihli düzenlenmiş çekte eğer keşideci çeki düzenlediği esnada ayırt etme gücüne haiz olup keşide tarihinde fiil ehliyetini yitirmişse çek geçersiz olmaz (TTK 800).

68 Türk, *Menfi Tespit*, s. 153.

69 Abuzer Kendigelen, *Çek Hukuku*, 5. Bası, İstanbul 2019, s. 69.

70 Kendigelen, s. 86; Türk, *Menfi Tespit*, s. 153.

71 Mutlak nitelikteki hükümsüzlük defilerine dair örnekler için bkz. Domaniç, s. 154; İmregün, s. 22; Bahtiyar, s. 34; Yılmaz, *Kambiyo Senetleri*, s. 80.

72 Poroy, Tekinalp, s. 102.

73 Karayalçın, s. 31; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, s. 71.

74 Öztan, s. 46.

75 Y. 19. HD. 20.10.2011 tarihli, 12369/ 13002 sayılı karar; Y. 12. HD. 20.10.2009 tarihli, 10918/ 19699 sayılı karar "*Medeni hakları kullanma ehliyetinden kısmen veya tamamen mahrum olan kişiler kambiyo senedi düzenleyemezler. Bu nedenle borçlunun senet düzenleme amacıyla noterden vekaletname verdiği tarihte de hukuki ehliyete sahip olması gerekir. Aksi takdirde senet geçersiz olur. Senedi düzenleyen kişinin ehliyetsiz olması halinde iyniyet iddiası da ileri sürülemez. Ehliyet kamu düzenini ilgilendirir.*" www.kazanci.com (03.04.2020).

i.2 Yetkisiz Temsil

Temsil yetkisi olmamasına rağmen temsilci sıfatıyla senet düzenleyen kişi hukuki görünüşe kendisi sebep olduğundan senetten bizzat sorumlu olur ve bu durum herkese ileri sürülebilir⁷⁶ (TTK 678). Ehliyet gibi temsil yetkisinin de senedin verildiği anda olması gerekir. Örneğin, şirket adına imza yetkisine haiz temsilci şirket unvanı olmadan imza atması halinde şirket sorumlu olmaz⁷⁷ (TTK 372).

i.3 Senedin Sahteliği veya Tahrifat

Senedin sahte olduğu iddiası, imzaya veya senet metnine dair olduğu için her kambiyo borçlusu senetteki imzanın kendisine ait olmadığından dolayı borçlu olmadığını ileri sürebilir. İmzaların bağımsızlığı ilkesi uyarınca senette sahte imza olması halinde diğer imzalar bu durumdan etkilenmeyecektir⁷⁸(TTK 677). Sahtelik, bir mutlak defî olduğundan imza kendisine ait olmayan kambiyo borçlusu tarafından, herkese karşı ileri sürülebilir⁷⁹. Ayrıca sahteliğe dair genel hüküm ni-

76 Ayrıntılı bilgi için bkz. Karayalçın, s. 31; Öztan, s. 46; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, s. 71; Y. 19. HD. 26.11.2018 tarihli, 718/ 6067 sayılı karar “*Dava kambiyo senedi niteliğindeki çekten dolayı alacağın tahsili istemine ilişkindir. Davaya konu çekte davalı dava dışı ... 10 numaralı Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi adına lehtar sıfatıyla tek imza ile ciro etmiştir. Lehtar dava dışı kooperatif çift imza ile temsil edilebileceğinden davalının tek imza ile yaptığı ciro kooperatifi bağlamayıp geçersizdir. Ancak 6102 Sayılı TTK'nın 818/I-C maddesi yollamasıyla 678. maddesi hükmü uyarınca temsile yetkili olmadığı halde bir kişinin temsilci sıfatıyla poliçeye imzasını koyduğu takdirde o poliçeden dolayı bizzat sorumludur. Bu nedenle davalı yetkili olmadığı halde alacağı konu çeki imzalamış olması nedeniyle borçtan bizzat sorumlu olup davanın kabulü gerekirken yanlışlıkla gerekçe ile yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.*”; YHGK 3.12.2014 tarihli, 12-1355/ 994 sayılı karar www.kazanci.com (04.04.2020); Zımni temsil olmamasına rağmen üçüncü kişilerde temsil yetkisi varmış gibi bir görünüm yaratılması durumunda defî üçüncü kişilere ileri sürülemez (Türk, Menfi Tespit, s. 156).

77 Y. 12. HD. 20.9.2017 tarihli, 19373/ 11054 sayılı karar “*Somut olayda, alacaklı tarafından hakkında takip yapılan borçlunun Ticaret Sicil Müdürlüğünden gelen yazı cevabına göre şirketin temsilcisi olmadığı anlaşılmıştır. Bu durumda temsil yetkisi olmadığı halde keşideci şirket adına senet imzalayan muteriz borçlu, bonoyu düzenleyen şirket adına attığı imzadan dolayı kişisel olarak sorumlu olacağı tabiidir.*” www.kazanci.com (04.04.2020).

78 Domaniç, s. 157; İmregün, s.23; Senede dışardan bakılınca tamamen geçerli olması bu ilkenin temel şartıdır (Çamoğlu, s. 12); Gürbüz, s. 621; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, s. 162; Kendigelen, Kırca, s. 96; YHGK 19.3.2019 tarihli, 19-1636/ 319 sayılı kararı “*Ticari senetteki geçersiz imza sadece imza sahibi yönünden hükümsüzlük sonucu doğurur ve senetteki her imza diğerlerinden bağımsız olarak sadece imza sahibini bağlar. İmzaların bağımsızlığı ilkesi olarak adlandırılan bu ilke gereğince de geçerli imzaların sahipleri başkasının imzasının geçersiz olduğunu ileri sürerek kendi sorumluluğundan kurtulamazlar. Bu nedenle de kendi imzasını inkâr etmeyen davacı keşideci lehtarın imzasının sahte olduğuna dayanarak sorumluluktan kurtulamaz. Lehtar imzasının sahte olması hâli, keşidecinin senetten kaynaklanan sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Senedi şeklen düzgün silsileye dayalı olarak ele geçiren hamilin son cirodan önceki cirolardaki imzaların sahte olduğunu bilmesi mümkün olmadığı gibi, böyle bir sorumluluk da kendisine yüklenemez. Senet borçlusu ile senet alacaklısı arasındaki kişisel itiraz ve savunmalar senedi şeklen düzgün ciro silsilesi yolu ile ele geçirmiş olan iyi niyetli hamile karşı da ileri sürülemez.*” www.kazanci.com (03.04.2020).

79 Karayalçın, s. 31; Kendigelen, 132; YHGK 21.9.1977 tarihli, 11-3343/ 743 sayılı karar “*Sahtelik iddiası yalnız cırantanın şahsına karşı ileri sürülmesi mümkün olmayıp iyiniyetli hamile karşı dermeyeran edilebilecek defilerdendir. Senette tahrifat, senette sahtelik, senedin geçerliliğine*

teliğindeki HMK 209/1 hükmü yerine kambiyo senetlerinde sahtelik durumunda özel hüküm olan İİK 72'nin uygulanması gerekir⁸⁰.

Senedin keşide yerinde, ödeme yerinde, miktarda veya metninde değişiklik yapılması ve bu değişikliğin parafı onaylanmaması halinde ise tahrifat günde- me gelir. Senette tahrifat olması halinde geçersizlik söz konusu olur ve herkese karşı ileri sürülebilir⁸¹. Tahrifat öncesinde senedi imzalamış kişiler bu defiyi herkese karşı ileri sürülebilirken, tahrifat yapılmış senede imza atan ilgililer ise bu defiyi dayanamaz⁸² (TTK 748, 778/1-g, 818/1-ö). Ayrıca tahrifat borç miktarında yapılmış ise TTK 676 hükmü uygulanmaz⁸³.

ilişkin bir iddiadır. Böyle bir iddia ise senedin lehtarına karşı olduğu gibi, iyi niyetli dahi olsa senedi elinde bulunduran herkese karşı ileri sürülebilir.” www.kazanci.com (04.04.2020).

- 80 Kuru, *El Kitabı*, s. 349; Y. 12. HD. 30.4.2018 tarihli, 31754/ 3908 sayılı karar “Kambiyo senetlerine özgü haciz yolu ile yapılan takipte, takibe konu kambiyo senedi altındaki imzaya itiraz, İİK'nun 170. maddesinde özel olarak düzenlendiğinden, imza inkarı nedenine dayalı sahtelik iddiası hakkında, sonraki genel kanun olan HMK'nun 209. maddesi uygulanamaz. İmza itirazı, İİK'nun 170/1. maddesi uyarınca satıştan başka icra takip muamelelerini durdurmaz. Ancak icra mahkemesi itirazla ilgili kararına kadar takibin geçici olarak durdurulmasına karar verebilir (İİK m. 170/2). Öte yandan sahtelik iddiasının imza itirazı dışındaki bir nedene (yazıda sahtelik) dayanması halinde Dairemiz, İcra ve İflas Kanunu'nda bir düzenleme bulunmadığından HMK'nun 209. maddesinin uygulanması gerektiği görüşünde iken, daha sonra içtihat değişikliğine gidilerek, senet üzerinde bulunan yazıdaki sahtelik iddiasının borca itiraz niteliğinde olup, bu konunun da İİK'nun 169/a maddesinde düzenlenmiş olması nedeniyle, HMK'nun 209. maddesinin bu yönden de uygulama yerinin olmadığı görüşü benimsenmiştir.” www.kazanci.com (04.04.2020); 26.5.2014 tarihli, 12741/ 14937 sayılı karar (Yılmaz, s. 415 vd.).
- 81 Öztan, s. 46; Gürbüz, s. 661; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, s. 71; Bahtiyar, s. 33 vd.; Y. 12. HD. 15.1.2020 tarihli, 274/ 217 sayılı karar “Çek keşideci tarafından düzenlenmiş olduğundan, çek üzerindeki çıkıntı ve değişikliklerin keşideci tarafından paraf edilmesi gerekir. Ayrıca bu durum çekin kambiyo vasfını etkileyen bir husus olduğundan keşideci dışındaki borçlular da itirazda bulunabilir. Hal böyle olunca, çekin keşide tarihinde değişiklik yapılmasına ilişkin parafın keşideciye ait olmadığı iddia edilmiş olmakla, dairemizin yerleşik içtihatlarına göre paraf imzanın sahteliği iddiası ve buna göre de keşide tarihinin önceki haliyle ibraz süresinin geçirilmiş olması senedin kambiyo vasfını etkileyeceğinden ve ciranta tarafından da bu husus ileri sürülebileceğinden, mahkemece, HMK'nun 266. maddesi uyarınca yöntemince bilirkişi incelemesi yaptırılarak keşide tarihi üzerindeki paraf imzasının keşideci imzası ile aynı el ürünü olup olmadığı belirlenerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ve yazılı gerekçe ile hüküm tesisi isabetsizdir.” www.kazanci.com (04.04.2020); YHGK 04.03.2015 tarihli, 19-1746/ 896 sayılı karar (Eriş, s. 235).
- 82 YHGK 07.04.2004 tarihli, 19-118/ 205 sayılı karar “Bono metninin sonradan değiştirilmesi, bütün ilgililerin birlikte gerçekleştirilmesi gereken bir işlemdir. Poliçe metninde tahrifatı düzenleyen ve açık atf hükmü (TTK.md. 690) nedeniyle bonolara da aynen uygulanması gereken T.T.K.nun 660. maddesine göre, bir poliçe metninin tahrif edildiği hallerde, tahrifattan sonra poliçe üzerine imza koymuş olanlar tahrif edilmiş metin gereğince; tahrifattan önce imza koyanlar ise, eski metne göre sorumlu olurlar. Yasanın bu hükmü, öğretide “imzaların bağımsızlığı” olarak adlandırılan ilkenin gereği ve sonucudur. Buradaki “metin” kavramının, diğer unsurlar yanında tanzim tarihi ve bedel unsurlarını da içerdiği; yine, “tahrifat” kavramıyla da sahtelik şeklinde gerçekleştirilen değişiklikten söz edildiği açıktır.” www.kazanci.com (04.04.2020).
- 83 Y. 11. HD. 24.10.2017 tarihli, 3527/ 5672 “Bono bedeli hem yazı ve hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark bulunursa yazı ile belirlenen bedele itibar olunacağı kuralı senedin bedel kısmında tahrifat yapılmamış olması halinde uygulanır.”; Y. 19. HD. 25.9.2017 tarihli, 9990/ 6255 sayılı karar www.kazanci.com (04.04.2020).

i.4 Maddi Cebir

Senedin fiziksel baskı altında düzenlenmesi halinde maddi cebir söz konusu olur. Maddi cebir halinde senet düzenleme iradesi olmadığından dolayı herkese ileri sürülebilen hükümsüzlük söz konusu olur⁸⁴. Borçlunun eli zorla tutularak senedin imzalanması, irade dışı sarhoşluk veya hipnotize halleri de bu duruma örnek olarak gösterilebilir⁸⁵. Ancak maddi cebir halini irade bozukluk hali olan korkutmadan ayırmak gerekir. Belirtildiği üzere maddi cebirde irade söz konusu değilken korkutmada manevi olarak sakatlanmış olsa dahi bir irade vardır. Ayrıca korkutma hak düşürücü süreye tabi iken maddi cebirde böyle bir süre söz konusu değildir⁸⁶ (TBK 39).

ii. Nispi Nitelikli Hükümsüzlük Defileri

Mutlak nitelikli hükümsüzlük defileri dışında kalan defiler bu kapsama girilmektedir. Yasada açıkça düzenlenmediklerinden ve bu defilerde kamu güveni korunduğundan iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürelemezler⁸⁷. Bu defilerin ileri sürülmesi için hamilin borçluya zarar verme kastı aranmaz, kötüniyet veya ağır kusur yeterlidir⁸⁸.

ii.1 Senedin Rıza Dışı Elden Çıkması

Senedin geçerli şekilde imzalanmış ve düzenlenmiş ancak henüz kambiyo anlaşması yapılmadan rıza dışı elden çıkması halinde söz konusu olan defi türüdür⁸⁹. Senedin gasp dilmesi, çalınması, kaybolması gibi durumlar bu defiyeye örnek oluşur⁹⁰. Emre ve hamile yazılı senetlere karşı ileri sürülebilecek defiler esas olarak aynıdır. Bu durumun istisnası olarak yasada, hamile yazılı senetlerde, senedin rıza dışı elden çıktığı definin ileri sürülemeyeceği düzenlenmiştir ancak borçluyu zarara uğratma kastı ile hareket edilmesi hali saklıdır

84 Öztan, s. 46; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, s. 71; Türk, *Menfi Tespit*, s. 160.

85 Eğer kişi alkollü isteyerek almışsa nispi defi olur ve bu durumda iyiniyetli hamile ileri sürülemez aksi halde ehliyetsizlik durumundaki gibi borçlu korunur (Poroy, Tekinalp, s. 105); Gürbüz, s. 340; Kendigelen-Kırca, s. 108.

86 Kendigelen-Kırca, s. 99.

87 Ayrıntılı bilgi ve örnekler için bkz. Domaniç, s. 157; Öztan, s. 47; Bahtiyar, s.34-35.

88 Çamoğlu, s. 13; Kendigelen-Kırca, s. 95-96.

89 Domaniç, s. 157.

90 Yakını göremeyen birinin evrakların arasındaki senedi fark etmeden imzalaması, senedin rıza dışı elden çıkmasına örnek oluşturur. (Poroy/ Tekinalp, s. 104); Senedin rıza dışı elden çıkması halinin haksız fiil niteliğinde olduğuna dair bkz. YHGK 07.04.2004 tarihli, 19-118/ 205 sayılı karar "*Herhangi bir nedenle imzalanmış boş bir kağıdın, imza sahibinin rızası olmaksızın, (örneğin çalınma, kaybedilme gibi) hukuka aykırı bir yolla elde edilip doldurulmak suretiyle bir borç belgesi haline getirilmesi, ona karşı işlenmiş bir haksız fiil niteliğindedir. Tüm haksız fiillerde olduğu gibi, imzalı boş kağıdın hukuka aykırı yollarla elde edildiği ve borç belgesi haline getirildiği şeklindeki bir iddia da, sahibi yönünden, kendisine karşı işlenmiş bir haksız fiil iddiası anlamında olduğundan, tanık dahil, usul hukukunun cevaz verdiği her türlü delille kanıtlanması mümkündür.*" www.kazanci.com (04.04.2020).

(TTK 659/2, 659/3, TMK⁹¹ 690, 691). Bu istisna hamile yazılı senetlerin kolay ve güvenilir tedavülünü sağlamak için düzenlenmiştir⁹².

Emre yazılı senetlerde ise bu husus tartışmalıdır. Birinci görüşe göre senette geçerli bir imza vardır ve hukuki görünüş ilkesi uyarınca güven yaratıldığından bu defa iyiniyetli hamile ileri sürülemez ancak senedi rıza dışı elde eden veya daha sonra kötünüyetli ya da ağır kusurlu olarak devralan hamile karşı ileri sürülebilir⁹³. Bizim de katıldığımız ikinci görüşe göre ise emre yazılı senetlerde senedin rıza dışı elden çıkması durumunun özel olarak düzenlenmemesi olumsuz kanun boşluğu olduğundan dolayı TTK 659/3 kıyasen emre yazılı senetlere uygulanmaz. Böylece emre yazılı senetlerde senedin rıza dışı elden çıktığı defa iyiniyetli hamile karşı ileri sürülebilir⁹⁴.

ii.2 İrade Bozuklukları veya Muvazaa

Yukarıda bedelsizlikten kaynaklı menfi tespit davası başlığı altında incelenen irade bozuklukları temel ilişkiyi sakatlayan durumlar olarak ele alınmışken⁹⁵, bu başlık altında ise kambiyo anlaşmasını sakatlayan irade bozukluk hallerinin durumu incelenecektir. Senedin verilmesine dair olan kambiyo anlaşmanın muvazaa ve irade bozuklukları hallerinden birinden doğması halinde kambiyo taahhüdü geçeriz olacağından hükümsüzlük meydana gelir⁹⁶. Borcuna karşılık olarak senet düzenlediğini unutup alacaklıya yeni bir senet düzenlenmesi hata haline; ünlü bir kişiden imza alma bahanesiyle fotoğrafla birlikte gizlice senet imzalatılması aldatmaya; birini canı, malı veya yakınına zarar verme tehdidi ile senet imzalatılması korkutmaya örnek oluşturur⁹⁷.

İradeyi sakatlayan hallerde ileri sürülen definin etkisi hakkında öğretilerde farklı görüşler vardır; birinci görüş irade bozukluklarını, sakat olsa dahi hukuki görünüm yaratan bir irade olduğundan üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceği iddiasıyla nispi nitelikte bir defa kabul eder⁹⁸. İkinci görüş ise irade bozukluklarında kamu güveni değil kişinin korunması gerektiğinden dolayı mutlak nitelikte bir defa olarak kabul eder⁹⁹. Kanaatimizce, bu durumda düzenleyene isnad edile-

91 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ("TMK"), RG 08/12/2001, S. 24607.

92 Poroy, Tekinalp, s. 116; Türk, *Menfi Tespit*, s. 162.

93 Öztan, s. 47; Gürbüz, s. 343.

94 Poroy, Tekinalp, s. 116; Türk, *Menfi Tespit*, s. 162.

95 Açıklama için yukarıda bkz. II.B.1.b.

96 Öztan, s. 47; Çamoğlu, s. 12; İradeyi bozacak nitelikte hata-hile-ikrah mutlak defa olmalıdır (Gürbüz, s. 343).

97 Benzer örnekler için bkz. Poroy, Tekinalp, s. 104.

98 Öztan, s. 47; Gürbüz, s. 343; Bu hallerde kusurlu da olsa bir irade var ancak korkutma halinde mutlak cebir yoksa nisbi defa kabul edilir (Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, s. 71).

99 Poroy, Tekinalp, s. 104; Pulaşlı, s. 72; Yanılma ve aldatma hallerinde borçlu yerine işlem güvenliğinin esas alınması gerektiği için nispi defidirler ancak tehdit halinde borçlunun korun-

meyen sakat bir irade ile kambiyo taahhüdü gerçekleştiğinden ve gerçeğe aykırı bir hukuki görünüşü yaratıldığından dolayı kamu güveninin üstün tutulması gerekir. Ayrıca iyiniyetli üçüncü kişilerin korunması ticari hayat için daha uygun olacağından nispi nitelikte bir defi olarak kabul edilmelidir.

Tarafların arasında danışıklı şekilde, gerçeğe aykırı bir hukuki görünüş yaratarak yani kambiyo anlaşmasında muvazaa olması halinde de hükümsüzlük söz konusu olur (TBK 19). Bu duruma ise tedavül yeteneği olmayan hatır senedinin tedavüle çıkartılması¹⁰⁰ veya teminat kaydı yer almayan senedin teminat amacı ile verilmesi hali örnek oluşturur¹⁰¹. Bu durumda hukuki görünüşe borçlu bilerek sebebiyet verdiği için iyiniyetli üçüncü kişilere karşı kambiyo ilişkisinin muvazaalı olduğu ileri sürülemez¹⁰².

ii.3 Ahlaka veya Kamu Düzenine Aykırılık Halleri

Senedin ahlaka veya kamu düzenine aykırı bir sebepten dolayı verilmesi halinde de geçersizlik söz konusu olur¹⁰³. Bu duruma başlık parası olarak veya birinin öldürülmesi karşılığında senet verilmesi halleri örnek olarak gösterilebilir¹⁰⁴. Ahlaka ve kamu düzenine aykırı bir sebepten dolayı senedin verildiği haller hukuki görünüş ilkesi uyarınca iyiniyetli üçüncü kişilere ileri sürülemez¹⁰⁵.

Kumar veya bahis borcuna karşılık olarak verilen senet de ahlaka aykırı olup, bu senetten doğan alacağa karşı dava açılmaz ve takip yapılamaz (TBK 604). Bu tür eksik borçlar temel ilişkiden kaynaklandığı için bedelsizliğe yol açması gerekirken, yasa hükmü uyarınca hükümsüzlük meydana gelir¹⁰⁶ (TBK

ması gerektiğinden mutlak defi niteliğindedir (Türk, s. 163); Korkutmanın mutlak defi olduğuna dair bkz. YHGK 13.6.2018 tarihli, 19-1627/ 1187 sayılı karar “*Dava konusu bonoların davalılardan birinin suç sayılan bir fille ve tehdit suretiyle elde ettiği, davacı keşidecinin bono düzenleme iradesinin bulunmadığı ve buna dair definin iyi niyetli sonraki hamiller de dâhil olmak üzere herkese karşı ileri sürülebileceği hususları sabittir.*” www.kazanci.com (03.04.2020).

100 Hatır senedi iki amaçla düzenlenir; birincisi senedin tedavülü sayesinde lehtara kredi imkanı oluşturması, ikincisi ise tedavül yeteneği olmadan sadece lehtarın mali durumunun iyi olduğuna dair bir görünüş oluşturmak için düzenlenir. İlkinde inanca dayalı bir işlem varken ikinci durumda muvazaa söz konusu olur ve muvazaa halinde nispi hükümsüzlük söz konusu olur (İnan, s. 64 ve 117).

101 Ayrıca TTK’da muvazaanın kişisel defi niteliğinde olduğuna dair bkz. Çamoğlu, s. 27 vd.

102 Öztan, s. 47; Gürbüz, s. 343.

103 Poroy, Tekinalp, s. 105; Öztan, s. 47; Borcun doğmadığına dair itirazlardandır (Kendgelen, Kırcı, s. 85).

104 Daha fazla örnek için bkz. Uyar, s. 14 vd.

105 Bu durumda da kambiyo senetlerinin soyutluk ilkesi gündeme gelse de ahlaka aykırılık hali soyutluk ilkesini bertaraf edeceği için nispi nitelikte bir hükümsüzlük meydana gelir (İnan, s. 112); Gürbüz, s. 735.

106 YHGK 27.01.2010 tarihli, 19-6/ 36 sayılı karar “*Kumar ve bahis sözleşmeleri geçerlidir; bunlar-*

605). Ancak bu durum iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceğinden nispi hükümsüzlük defi hükmündedir¹⁰⁷.

4. Senet Metninden Anlaşılan Maddi Anlamda Defiler'den Kaynaklanan Menfi Tespit Davası

Maddi anlamda defiler kısmen veya tamamen borçtan kaçınma imkanı sağlar. Böylece senet metninden anlaşılan defilere dayanarak senedin hükümsüzlüğünden kaynaklanan değil borçtan kaçınma imkanı olduğuna dair menfi tespit davası açılabilir¹⁰⁸.

a. Zamanaşımı

Senedin zamanaşımına uğradığı herkese ileri sürülebilen mutlak nitelikte bir defidir ve bu defiye dayanarak borcu ödemekten sürekli şekilde kaçınma imkanı olduğuna dair menfi tespit davası açılabilir¹⁰⁹.

İcra takibine karşı zamanaşımı defi ileri sürülmeyip sonradan alacağın takip öncesi zamanaşımına uğradığı iddiasıyla menfi tespit açılıp açılmayacağı öğretide tartışmalıdır. Bir görüş, zamanaşımı defini ileri sürmeyen borçlunun bu hakkından vazgeçmiş sayılacağını ve daha sonra zamanaşımı define dayanarak menfi tespit davası açamayacağını kabul eder meğerki borçlu zamanaşımı defini ileri sürmüş ve defi reddedilmiş olsun¹¹⁰. Bizim de katıldığımız karşı görüşe göre ise zamanaşımı, genel dava sürecinde dahi sulh ile sonradan ileri sürülebilirken takip başlangıcında zamanaşımını defini ileri sürmeyen borçlu, hakkından vazgeçmiş sayılamaz. Böylece daha önceden ileri sürülmemiş olsa da zamanaşımına dayanarak menfi tespit davası açılabilir¹¹¹.

dan borç doğar. Ancak bu borçlara dayanılarak borçluyu borcunu ifa etmek üzere zorlamaya olanak yoktur. Bu borç, dava hakkından yoksun, eksik borçtur. Kumar ve bahis borcunun eksikliği savunması defi değil, itiraz oluşturur. Hakim tarafından resen dikkate alınmalıdır. Bu yönde savunmada bulunmak, hakkın kötüye kullanılması sayılmaz. Kumar oynayan veya bahseden kimse tarafından imza edilmiş adi veya kambiyo senedi üçüncü şahsa devredilmiş olsa bile bunlara dayanılarak hak talep edilemez.” www.kazanci.com (03.04.2020).

107 Öztan, s. 47; İnan, s. 112; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, s. 75; Kendigelen, Kırcı, s. 105-106.

108 Domaniç, s. 150-151; Defileri geçici ve kesin ayrımına tabi tutarak sebebin ortadan kalkmasından sonra ifa talebinin yenilenebilmesi durumunda ifanın gerçekleşmesi gereken durumları geçici defiler; ancak söz konusu sebebin ortadan kalkmayacağını ve talep yinelenirse dahi aynı defi ile karşılaşacağı durumlarda da kesin defilerdir (İmregün, s. 20 vd.); Çamoğlu, s. 10; Bahtiyar, s. 30 vd.

109 Karayalçın, s. 31; Poroy, Tekinalp, s. 103; Öztan, s. 46; Gürbüz, s. 621; Pulaşlı, s. 73; Kendigelen, Kırcı, s. 92.

110 Kuru, *El Kitabı*, s. 359; Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar, Emel Hanağası, İcra ve İflas Hukuku, 5. Baskı, Ankara 2019, s. 224; Bu hakkını kullanmayan hakkından vazgeçmiş sayılır (Öztan, s. 193); Aynı görüşte Yavuz, s. 132; Gürbüz, s. 577; YHGK 15.04.1972 tarihli, 4-1265/ 242 “İcra kovuşturmasına karşı zamanaşımı nedenine dayanan bir itiraz ileri sürülmemiş olması, zamanaşımı savunmasından vazgeçmiş bulunduğu anlamına gelir. Zira; zamanaşımı, taraflar arasındaki alacaklılık ve borçluluk ilişkisini ortadan kaldırmadığı gibi, borcun rızaen ödenmesini de engellemez.”; Y. 11. HD 21.12.1979 tarihli, 5603/ 5827 sayılı karar, www.kazanci.com (05.04.2020).

111 Yılmaz, s. 421; Ahmet Türk, Takip Konusu Alacağın Zamanaşımına Uğraması Nedeniyle Menfi Tespit Davası Açılması, *BATİDER* 1999, C. 20, S. 1, s. 65.

Yasada öngörülen sürelerle uyulmaması da senede bakılınca anlaşılabilen defilerdendir. Görüldükten belirli bir süre sonra vadeli poliçelerin düzenlenme tarihinden itibaren bir yıl içinde kabule sunulması (TTK 693/1), görüldüğünde vadeli poliçelerin bir yıl içinde ödeme için ibrazı (TTK 704/1) bu duruma örnektir. Bu sürelerle uyulmaması halinde hamilin başvurma hakkı düşeceğinden (TTK 730) bu defiyeye dayanarak menfi tespit davası açılabilir¹¹².

b. Ciro Zincirindeki Kopukluk

Cironun üç işlevi vardır; ilk olarak senedin devredildiğinin bir göstergesi olan devir işlevi (TTK 684); aksi bir kayıt yazılmadığı müddetçe, cirantanın senedin kabul edilmemesinden veya ödenmemesinden sorumluluğunu doğuran teminat işlevi (TTK 685); son olarak da senedi elinde bulunduran kişinin yetkili hamil olduğunu belirlemeye yarayan teşhis işlevi (TTK 686). Teşhis fonksiyonu, senedi ibraz edenin meşru hamil olup olmadığını belirlerken hamilin meşruluğu da ciro zincirinden anlaşılır¹¹³. Ciro zincirinin kopuk olması senedin meşru hamilde olmadığını göstergesidir ve böylece borcu ödemekten kaçınılabılır. Ancak bu definin niteliğine dair tartışma vardır. Katıldığımız görüşe göre ciro zincirinin kopuk olması sadece teşhis fonksiyonunu sakatladığından bu durumda senedi elinde bulunduranın hak sahibi sayılacağına dair karine ileri sürülemez ve borçtan kaçınma imkanı sağlar¹¹⁴ (TTK 686/1). Aksi görüş ise bu durumda senede bakılınca anlaşılabilen bir hükümsüzlük hali olduğunu savunur¹¹⁵.

c. Senette Yer Alan İhtiyari Kayıtlar

Senet metnine, şekil şartlarına aykırılık oluşturmayacak nitelikte kayıtlar konulabilir. Örneğin vadenin uzatılması kaydı, senede yazılması halinde ifadan kaçınma imkanı sağlar. Aksi halde senede bakılınca anlaşılamayacağından sadece taraflar arasında geçerli olacak ve hukuki görünüş ilkesi uyarınca iyiniyetli hamile karşı ileri sürülemeyecektir¹¹⁶. Aynı şekilde senedin ciro edilemeyeceği (TTK 685/2) veya sorumsuzluk kaydı koyan cirantaya başvurulması halinde ciranta, senet metninden anlaşılacak mutlak nitelikteki bu defileri ileri sürerek borcun ifasından kaçınılabılır¹¹⁷.

112 İbrahim sürelerinin hak düşürücü süre olduğuna dair bkz. Türk, *Menfi Tespit*, s. 151 dnp. 111.

113 Y. 12. HD. 18.11.2019 tarihli, 12170/ 16640 sayılı karar; Y. 19. HD. 13.03.2017 tarihli, 8154/ 2014 sayılı karar "Dava konusu olan bonoda lehdarın cirosu bulunmamaktadır. Böylece ciro zincirinde kopukluk olduğundan, somut olay bakımından davalının yetkili hamil olduğu kabul edilemez." www.kazanci.com (04.04.2020).

114 Karayalçın, s. 31; Öztan, s. 46; Çamoğlu, s. 10; Gürbüz, s. 621.

115 Poroy, Tekinalp, s. 106; Pulaşlı, s. 72-73.

116 Türk, *Menfi Tespit*, s. 168.

117 Çamoğlu, s. 10-11; Gürbüz, s. 621; Ancak bu kayıtlar senede yazılmazsa iyiniyetli üçüncü kişilere ileri sürülemeyecektir bkz. Y. 19. HD. 21.1.2019 tarihli, 1626/ 280 sayılı karar, www.kazanci.com (08.04.2020).

d. Vade Öncesi İbraz

Senedin vadesinden önce ibrazı da senet metninden anlaşılan maddi anlamda defilerdendir. Senette belirlenen vade kaydı sayesinde, senet ibraz edildiğinde vadenin gelip gelmediği kolayca anlaşılacağından, vadenin gelmediğine dair defi herkese karşı ileri sürülebilir. Ancak vade öncesi ibraz hali sadece vade tarihine kadar borcu ödemekten kaçınma hakkı vereceğinden geçici nitelikte bir defidir¹¹⁸.

5. Tahsil ve Rehinirosu'nda Menfi Tespit Davası

Tahsil ve rehinirosunda, ciro türlerinden kaynaklan özel durum söz konusudur ancak her ikisi de senetten anlaşılan defilerdir¹¹⁹. Tahsilirosunda senet, tahsil edilmesi amacıyla veya bu amaca dair ibarelerin yazılması ile ciro edilir¹²⁰. Bu durumda tahsilirosu ile senedi elinde bulunduran, tahsilirosu hamili, temsilci niteliğinde olacağından ciantaya karşı ileri sürülebilecek olan kişisel defiler tahsilirosu hamiline karşı da ileri sürülebilir. Belirtildiği gibi tahsilirosu hamili temsilci niteliğinde olup sadece senedi tahsil etmekle yetkili olacağından, tahsilirosu hamiline karşı sahip olunan kişisel defiler, tahsilirosu hamiline karşı ileri sürülemez¹²¹ (TTK 688/2). Ayrıca tahsilirosu ile senedi alan hamil, malik olmadığından dolayı menfi tespit davası da tahsilirosu ile senedi ciro edene karşı açılır¹²².

Rehinirosunda ise senede rehin olarak verildiğine dair ibareler yazılarak senet bedeli rehnedilir¹²³. Bu durumda mülkiyet ciantada olduğundan, ciantaya karşı sahip olunan kişisel defiler hamile ileri sürülemez meğerki hamil borçluyu zarara uğratma kastıyla senedi devralmış olsun¹²⁴ (TTK 689/2). Ayrıca çeke uygulanacak hükümlerde, rehinirosuna dair police hükümlerine atfı olmadığından çekte rehinirosu yapılamaz (TTK 818). Yargıtay içtihadı uya-

118 İmregün, s. 21; Öztan, s. 46; Tekil, s. 19; Çamoğlu, s. 11; Pulaşlı, s. 72-73; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, s. 70; Kuru, *El Kitabı*, s. 351.

119 Kendigelen, Kırcı, s. 92.

120 Y. 19. HD. 05.06.2018 tarihli, 18260/ 3206 sayılı karar “*Dava konusu çekin keşidecisi davacı, lehtar ve 1. ciantası dava dışı ... Ltd. Şti olup, anılan lehtardan ciro yolu ile bankaya çek verilmiş ve lehtarınirosunda herhangi bir “tahsil kaydı “içindir şeklinde ibare bulunmamaktadır. Bu durumda lehtarirosu temlikirosu olup davalı bankanın takas odasına kendisince yapılmış olan ciro dikkate alınmaz.”*; 17.04.2017 tarihli, 7516/ 3068 sayılı karar, www.kazanci.com (04.04.2020).

121 Arslanlı, s. 121; Poroy, Tekinalp, s. 108; Gürbüz, s. 345; Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, s. 74; Uyar, s. 83; Bahtiyar, s. 36.

122 Kuru, *El Kitabı*, s. 364; Uyar, s. 83; Yavuz, s. 106.

123 Y. 19. HD. 28.9.2017 tarihli, 20339/ 6394 sayılı karar “*Senette “bedeli teminattır,”bedeli rehindir” veya bunlara uygun bir ibarelerden birinin yer almaması halinde senedin rehinirosu ile değil temlikirosu ile verildiği kabul edilmelidir.”* www.kazanci.com (04.04.2020).

124 Arslanlı, s. 123; Rehin miktarını aşan kısım için kişisel defiler hamile karşı ileri sürülemez (Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, s. 74).

rınca da çekte rehin cirosu yapılması kabul edilmemektedir¹²⁵. Aksi yöndeki görüş ise ÇK'da ileri tarihli çek düzenlenmesine imkan tanınmasıyla çekin kredi işlevini doğuracağını ve buna dayanarak kredi işlevine sahip çekte rehin cirosu yapılabileceğini savunmaktadır¹²⁶.

Uygulamada ise çekte rehin cirosu yapılmayacağı görüşü uyarınca ileri tarihli çekler temlik cirosu ile yani cironun devir, teminat ve teşhis işlevlerinin tamamına haiz bir ciro ile devredilerek, keşide tarihinde tahsil edilene kadar teminat işlevinden faydalanılmaktadır¹²⁷.

III. İptal Davası ile Menfi Tespit Davası Farkı

Kıymetli evrak hukukunda senedin zayi olması halinde hamile, senetten doğan haklarını kaybetmemesi için senedin iptali adı altında dava açma hakkı tanınmıştır (TTK 651). Uygulamada ise menfi tespit davaları yanlış adlandırılarak senedin iptali talebiyle açılmaktadır¹²⁸. Taraflar, dava açarken yanlış hukuki nitelendirmede bulunsa bile hakim tarafların hukuki değerlendirmesiyle bağlı değildir (HMK 33). Bu sebeple davacı, davayı senedin iptali talebi ile açmış olsa dahi menfi tespit davasında İİK 72 hükmü uygulanmak zorundadır¹²⁹.

125 YHGK 30.05.2018 tarihli, 19-817/1145 sayılı karar “Çekte rehin cirosu yapılamaz. Çekin sadece tahsil veya temlik cirosuyla verilmesi mümkündür. Çeklere uygulanacak poliçe hükümlerinin sayıldığı maddede rehin cirosuna dair bir atf yapılmamıştır. Çekte rehin cirosu yapabilmek yolunun kapatılmasının sebebi, çekin, bir ödeme vasıtası olmasıdır. Kısa süre içinde ödenmesi şart bulunan bir senedin, teminat kabilinden ciro edilmesi uygun görülmemiştir. Bir ödeme vasıtası olarak ibraz edildiği anda ödenmesi gereken çek bedelinin tahsil edilip rehnolunmasının, daha devamlı ve emin bir teminat teşkil edeceği tabiidir. Çekte ancak tahsil veya temlik cirosu yapılabileceği, davaya konu yapılan çekin lehtarından yapılan ciroda yer alan “emrine ödeyiniz” ibaresinden de anlaşılacağı gibi, çekin rehin cirosu ile devredilmediği, kredinin teminat alınarak kullanılacağına dair yapılan genel ifadelerin de çekin rehin cirosu ile devredildiğini göstermeyeceği sonucuna varılmıştır.”; Y. 11. HD. 14.12.2017 tarihli, 5207/ 7266 sayılı karar, www.kazanci.com (04.04.2020).

126 Buket Çatakoğlu, İleri Tarihli Çekler Bakımından Rehin Cirosunun Tetkiki, *Banka ve Finans Hukuku Dergisi*, C. 7, S. 28, s. 771-810(801); Ali Haydar Yıldırım, Türk Hukuku'nda Vadeli Çek (İleri Tarihli Çek) ve Bunun Doğurduğu Sonuçlara İlişkin Bazı Tespitler, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2017, C. 21, S. 4, s. 102-106.

127 Seza Reisoğlu, *Çek Hukuku*, Ankara 2011, s. 148.

128 Kuru, *El Kitabı*, s. 348; Gürbüz, s. 541 vd.; Diğdem Göç-Gürbüz, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, İstanbul 2017, s. 91; Y. 13. HD. 07.03.2018 tarihli, 20529/ 2886 sayılı; 13.12.2017 tarihli, 27173/ 12439 sayılı karar, www.kazanci.com (03.04.2020).

129 Y. 19. HD. 26.02.2018 tarihli, 15830/ 961 sayılı karar “Davacı her ne kadar dava dilekçesinin sonuç kısmında çekin iptalini talep etmişse de dava dilekçesi içeriğinden davanın İİK 72. maddesi uyarınca açılan menfi tespit istemine dair olduğu anlaşılmalıdır. Dava dilekçesinde olayları belirtmek davacıya, hukuki tavsifte bulunmak da hakime aittir. Bu sebeple mahkemece davaya İİK 72. maddesi uyarınca menfi tespit davası olarak bakılması gerekirken hukuki tavsifte hata yapılarak davanın kıymetli evrak iptali davası şeklinde yorumlanması doğru görülmemiştir.”; Y. 19. HD. 5.5.2016 tarihli, 210/ 8340 sayılı kararı, www.kazanci.com (04.04.2020).

Kambiyo senedinin bedelsizliğine dayanarak açılan menfi tespit davası ile senedin zayi olmasından kaynaklanan iptal davası farklı hukuki koruma sağlamaktadır.¹³⁰. İptal davası HMK uyarınca çekişmesiz yargı işlemlerindedir (HMK 382/2-e/6).

İptal davası ancak senedin zayi olduğu veya ziyanın ortaya çıktığı anda senet üzerinde hak sahibi olan kişi tarafından açılabilir (TTK 651/2). İptal davasında senet zayi olsa dahi senedin içerdiği haklar geçerliliğini devam ettirir¹³¹. Menfi tespit davası ise borçlu olmadığını iddia eden kişi tarafından açılır. Senet maddi olarak varlığını devam ettirse bile senetteki hakkın doğmadığı veya sona erdiğinin mahkemece tespiti talep edilir.

Sonuç

Kıymetli evrak hukukunda defiler hakkın yerine getirilmesi ve haksız ifaların önüne geçilmesi için hayati öneme sahiptir. Kambiyo senetlerine dayanan menfi tespit davasında ise sahip olunan defiler hangi tür menfi tespit davası açılacağını tespit etmek için kilit bir role sahiptir. Bundan dolayı çalışmamızda da sahip olunan defiler türlerine göre hangi tür menfi tespit davası açılacağını tespit için defiler ayrıntılı bir şekilde sınıflandırılarak ve menfi tespit davası türleri ile bağlantıları ele alınarak incelenmiştir. Kambiyo senetlerine dayanan menfi tespit davası ilk olarak zaman ayırımına göre icra takibinden önce veya sonra açılması durumuna göre incelenmiştir. Ardından sebep ayırımına göre bedelsizlikten veya hükümsüzlükten kaynaklanan menfi tespit davası ayırımına yer verilmiştir. Böylece menfi tespit davası açılacağı esnada senedin hükümsüzlüğü veya senedin bedelsizliği hallerinden hangisine başvurulması gerektiğinin doğru tespit edilmesi amacı doğrultusunda konu ele alınmıştır. Konu ile ilgili teorik açıklamaların yanında yargı kararlarından örneklere de yer verilerek uygulama ve teori birlikte incelenmiştir.

Defi türleri incelenirken senet metninden anlaşılan maddi anlamda itirazlar ve maddi anlamda defiler ayırımı yapılmıştır. Bununla birlikte hükümsüzlüğe ilişkin defiler de mutlak ve nisbi niteliklerine göre sınıflandırılmıştır. Ardından takas ve ibradan kaynaklanan menfi tespit davasının özel durumuna dair

130 Ülgen, Helvacı, Kaya, Nomer-Ertan, s. 56; Göç-Gürbüz, s. 94.

131 Y. 11. HD. 27.02.2017 tarihli, 1259/ 1116 sayılı karar “Kıymetli evrak zayi olduğu takdirde mahkeme tarafından iptaline karar verilebilir. Kıymetli evrakın zayi olduğu veya ziyanın ortaya çıktığı anda senet üzerinde hak sahibi olan kişi, senedin iptaline karar verilmesini isteyebilir. Boş çek yaprakların kıymetli evrak niteliği taşımadığından iptali istenemez. Çek keşidecisinin iptal davası açmaya hakkının olmadığı, iptal davası açma hakkının borçlu durumunda olan keşide edene değil ancak çek üzerinde hak sahibi olan hamile aittir.” www.kazanci.com, (03.04.2020); İptal davasının niteliği ve sonuçları hakkında bkz. Y. 19. HD. 18.03.2010 tarihli, 5297/ 3053 sayılı karar, www.kazanci.com (05.04.2020).

açıklamalarla birlikte tahsil ve rehin cirosunun özelliklerinden kaynaklanan farklılıklara da değinilmiştir. Son olarak menfi tespit davası ile senedin iptali davası terimleri arasındaki farklara çalışmamızda yer verilmiştir. Böylece sahip olunan definin belirlenmesi ile başvurulması gereken menfi tespit davası türünün kolayca tespit edilebileceği şekilde konu ele alınmıştır.

KAYNAKLAR

- Arslan, Ramazan; Yılmaz, Ejder; Taşpınar, Sema; Hanağası, Emel, *İcra ve İflas Hukuku*, 5. Baskı, Ankara, 2019.
- Arslanlı, Halil, *Ticari Senetler Dersi*, 3. Bası, İstanbul, 1954.
- Bahtiyar, Mehmet, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 17. Bası, İstanbul, 2019.
- Çamoğlu, Ersin, Kambiyo Senetlerinde Borçlunun Defileri (Savunmaları), *Batider* 2019, C. 35, S. 3, S. 5-38.
- Çatakoğlu, Buket, İleri Tarihli Çekler Bakımından Rehin Cirosunun Tetkiki, *Banka ve Finans Hukuku Dergisi*, C. 7, S. 28, S. 771-810.
- Domaniç, Hayri, *Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulamaları –Ttk Şerhi IV-*, İstanbul, 1990.
- Erdoğan, Hasan, *Borçtan Kurtulma Menfi Tespit ve İstirdat Davaları*, 3. Baskı, Ankara, 2003.
- Eriş, Gönen, *Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Kıymetli Evrak*, 2. Baskı, Ankara, 2016.
- Göç-Gürbüz, Diğdem, *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptali*, İstanbul, 2017.
- Gürbüz A., Hulusi, *Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar*, İstanbul, 1984.
- İmregün, Oğuz, *Kıymetli Evrak Hukuku*, İstanbul, 1998.
- İnan, Nurkut, *Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları*, Ankara, 1969.
- Karayalçın, Yaşar, *Ticaret Hukuku: Ticari Senetler(Kambiyo Senetleri)*, 4. Bası, Ankara, 1970.
- Kendigelen, Abuzer, *Çek Hukuku*, 5. Bası, İstanbul, 2019.
- Kendigelen, Abuzer; Kirca İsmail, *Kıymetli Evrak Hukuku*, İstanbul, 2019.
- Kınacıoğlu, Naci, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 5. Baskı, Ankara, 1999.
- Kuru, Baki, *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, 2. Baskı, Ankara, 2013. (El Kitabı)
- Kuru, Baki, *İcra ve İflas Hukukunda Menfi Tespit Davası ve İstirdat Davası*, Ankara, 2003. (Menfi Tespit)
- Kuru, Baki; Budak Ali Cem, *Tespit Davaları*, 2. Baskı, İstanbul, 2010.
- Muşul, Timuçin, *İcra ve İflas Hukukunda Menfi Tespit ve İstirdat Davaları*, 2. Baskı, Ankara, 2016.
- Öztan, Fırat, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 23. Bası, Ankara, 2019.
- Poroyv Reha; Tekinalp Ünal, *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, 23. Bası, İstanbul, 2019.
- Postacıoğlu İlhan; Altay Sümer, *İcra Huku Esasları*, 5. Bası, İstanbul, 2010.
- Pulaşlı, Hasan, *Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları*, 7. Baskı, Ankara 2020.
- Reisoglu, Seza, *Çek Hukuku*, Ankara 2011.
- Tekil, Fahiman, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 2. Bası, İstanbul, 1994.
- Türk, Ahmet, Kambiyo Senedi Borçlusu Tarafından Açılan Bedelsizliğe ve Hükümsüzlüğe Dayalı Menfi Tespit Davalarının Gösterdiği Özellikler, *DEÜHFD* 2005, C. 7,

- Prof. Dr. İrfan Bastuğ'a Armağan, S. 307-382. (Bedelsizlik ve Hükümsüzlük)
- Türk, Ahmet, *Menfi Tespit Davası*, Ankara, 2006. (Menfi Tespit)
 - Türk, Ahmet, Takip Konusu Alacağın Zamanaşımına Uğraması Nedeniyle Menfi Tespit Davası Açılması, *Batider* 1999, C. 20, S. 1, S. 57-72.
 - Uyar, Talih, *Menfi Tespit ve İstirdat Davası*, 2. Baskı, Ankara, 2019.
 - Ülgen, Hüseyin; Helvacı, Mehmet; Kaya, Arslan; Nomer-Ertan, N. Füsün, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 11. Bası, İstanbul, 2019.
 - Yavuz, Nihat, *Menfi Tespit ve İstirdat(Geri Alma) Davası*, 2. Baskı, Ankara, 2007.
 - Yıldırım, Ali Haydar, Türk Hukuku'nda Vadeli Çek (İleri Tarihli Çek) ve Bunun Doğurduğu Sonuçlara İlişkin Bazı Tespitler, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 2017, C. 21, S. 4, S. 91-119.
 - Yılmaz, Ejder, *İcra ve İflas Kanunu Şerhi*, Ankara, 2016.
 - Yılmaz, Lerzan, *Kambiyo Senetlerinde Def'iler*, 2. Bası, İstanbul, 2017. (Kambiyo Senetleri)